
**AGIHAN FARAID MELALUI KAEDAH *AL-RADD* (PULANGAN SEMULA) SEBAGAI
MEKANISME KEBAJIKAN WARIS DAN AMALAN DI MALAYSIA**

**FARAID DISTRIBUTION THROUGH *AL-RADD* METHOD (REINSTATEMENT) AS A
WELFARE MECHANISM FOR HEIRS AND ITS PRACTICE IN MALAYSIA**

Zahari Mahad Musa

Fakulti Syariah dan Undang-Undang, Universiti Sains Islam Malaysia
Nilai, Negeri Sembilan, Malaysia

Email: zahari@usim.edu.my

DOI : <https://doi.org/10.33102/mjsl.vol8no2.263>

ABSTRAK

Kemelut pengurusan harta keluarga yang melibatkan harta pusaka semakin merumitkan saban hari sehingga memberi kesan kepada kebajikan waris. Pensyariatan hukum faraid yang meletakkan matlamat akhir iaitu memberi hak kepada yang berhak seharusnya dilihat secara menyeluruh dalam menyelesaikan kemelut ini. Kaedah *al-radd* (pulangan semula) merupakan sebahagian hukum faraid yang menumpukan kepada strategi untuk menghabiskan lebih pusaka dengan menyerahkan semula kepada waris si mati yang ada terutama waris *ashāb al-furūd*. Justeru itu, makalah ini bertujuan untuk menjelaskan kedudukan *al-radd* sebagai satu kaedah agihan dalam hukum faraid. Tumpuan akan diberikan kepada pandangan ilmuan faraid berkaitan kaedah ini dan bentuk pengiraannya untuk menjaga kebajikan waris. Selain daripada itu, perbincangan akan menghuraikan sejauhmana penerimaan kaedah ini untuk diterima pakai di Malaysia. Untuk mencapai tujuan tersebut, penulisan ini adalah berbentuk kualitatif iaitu berdasarkan pengumpulan data yang memfokuskan metode kepustakaan. Analisis data memfokuskan nas-nas syarak dan huraian ilmuan fiqh berkaitan kaedah *al-radd*. Hasil kajian mendapati terdapat perselisihan pandangan mazhab fiqh dalam agihan faraid menggunakan kaedah *al-radd*. Keterikatan untuk menjadikan mazhab Syafie sebagai rujukan utama di Malaysia merupakan sebahagian kekangan untuk melaksanakan kaedah ini dan seterusnya menyebabkan kebajikan waris *ashāb al-furūd* tidak dapat dicapai.

Kata Kunci: Faraid, Kaedah *al-Radd*, Kebajikan waris

ABSTRACT

Family property management issues involving inheritance are becoming complicated day by day, thus affecting the welfare of the heirs. The ultimate goal of Islamic inheritance law enforcement is to give rights to the right person, it should be seen as a whole in resolving the crisis. The *al-radd* method (reinstatement) is a part of Islamic inheritance law that focuses on the strategy of eliminating excess inheritance by giving back to the deceased's existing beneficiaries, especially the *ashāb al-furūd* heirs. Therefore, this article aims to explain *al-radd's* position as a method of distribution in Islamic inheritance law. The views of Islamic inheritance law scholars about this method and the way it is calculated will take precedence, this is to protect the welfare of the heirs. In addition, the discussions elaborate the acceptability of this method for adoption in Malaysia. To achieve this goal, this article is in the form of qualitative, which is based on data collection that focuses on library methods. Data

analysis focuses on Islamic texts and descriptions of scholars' facts related to *al-radd's* method. The results showed that there was disagreement among the various sects of Islamic jurisprudence in the inheritance distribution using the *al-radd* method. The alliance of *Shafie* sect as the main reference in Malaysia is one of the obstacles to implement this method, and thus the welfare of the *ashāb al-furūd* heirs could not be achieved.

Keyword (s): *Islamic Inheritance, The al-Radd Method (reinstatement), Welfare for heirs*

Pendahuluan

Pelbagai kemelut harta pusaka di Malaysia yang menuntut penilaian semula dalam mekanisme agihan pusaka yang terbaik dan sistematik. Kemelut ini dapat dilihat melalui statistik harta yang tidak dituntut semakin meningkat saban tahun yang boleh menyebabkan harta pusaka masih kekal atas nama si mati (Harian Metro. 31 Januari 2016; Utusan Malaysia. 14 Oktober 2016). Selain harta tersebut tidak dapat dibangunkan kerana sukar untuk dicairkan, ia juga mendorong kepada pihak waris tidak dapat memanfaatkan harta yang sepatutnya mereka perolehi (Mohd Khairy Kamarudin & Azwan Abdullah, 2016: 11). Kesannya, kebajikan waris turut terabai kerana berkemungkinan mereka adalah golongan yang sangat memerlukan demi kelangsungan hidup seharian. Dalam hal ini, waris *ashāb al-furūd* yang disenaraikan sebagai penerima utama faraid turut mengalami kemelut yang sama kerana dinafikan hak daripada menerima pusaka yang sepatutnya.

Dari sudut yang lain, keterikatan amalan mazhab Syafie di Malaysia menyebabkan waris *ashāb al-furūd* hilang kelayakan keatas lebih harta si mati kerana perlu diserahkan kepada pihak baitulmal. Hal ini mendatangkan implikasi yang negatif terhadap kebajikan waris secara amnya. Keadaan ini juga mendatangkan sedikit kesukaran kerana sesetengah harta sedia wujud atau sedang digunakan secara bersama oleh waris tersebut terutama melibatkan harta alih. Sebagai contoh, si mati meninggalkan seorang anak perempuan sahaja, maka bahagian pusaka anak perempuan tersebut ialah sebanyak satu perdua dan bakinya iaitu satu perdua lagi perlu diserahkan kepada baitulmal. Jika si mati meninggalkan harta tidak alih sahaja seperti rumah yang didiami, maka sebahagian pemilikan rumah tersebut perlu diserahkan kepada baitulmal. Anak perempuan hanya layak membuat tebus pusaka yang melibatkan satu nilai untuk mendapat semula bahagian tersebut. Dengan andaian anak perempuan tersebut hilang upaya tanggungan dan kewangan berkemungkinan menyukarkan tuntutan tebus pusaka dibuat. Sekiranya si mati meninggalkan harta alih pula seperti perabot, maka anak perempuan terpaksa memecahkan bahagian perabot tersebut atau menjualnya untuk mendapat nilai yang boleh dibahagikan antara dirinya dan baitulmal. Kesemua ini merumitkan pembahagian sedangkan tujuan agihan pusaka dalam Islam melalui hukum faraid adalah untuk menjaga kebajikan setiap waris.

Makalah ini memilih salah satu pendekatan agihan faraid yang lebih komprehensif iaitu dikenali dengan kaedah *al-radd* (pulangan semula) dalam menangani permasalahan harta pusaka sebelum ini. Kaedah *al-radd* digunakan dalam menyelesaikan masalah-masalah faraid yang mempunyai lebih harta atau baki. Harta akan dipulangkan semula kepada waris *ashāb al-furūd* mengikut bahagian faraid masing-masing. Pensyariatan faraid memperlihatkan waris *ashāb al-furūd* diletakkan sebagai kelompok pertama agihan dalam hierarki agihan faraid. Kelompok ini merupakan waris yang ditentukan bahagian tetapnya berdasarkan nas syarak terutama melalui ayat-ayat al-mawarith iaitu ayat, 11, 12 dan 176 daripada surah al-Nisa'. Waris *ashāb al-furūd* terdiri daripada 12 orang yang meliputi empat orang lelaki dan lapan orang perempuan. Empat orang lelaki ialah bapa, datuk yang sah, saudara lelaki seibu dan suami. Manakala lapan orang perempuan ialah ibu, nenek, anak perempuan, cucu perempuan (anak perempuan daripada anak lelaki), saudara perempuan kandung (seibu sebapa), saudara perempuan sebapa, saudara perempuan seibu dan isteri. Walaupun logik akal tidak dapat mengetahui kedudukan waris *ashāb al-furūd* sebagai kelompok pertama, namun ia dapat memperlihatkan Islam mengiktiraf waris yang hampir dengan si mati untuk dipelihara kebajikan mereka. Sebarang bentuk pengabaian waris adalah ditegah seiring dengan alasan Rasulullah SAW dalam menjaga kebajikan waris menerusi hadis Baginda:

إِنَّكَ أَنْ تَدَعَ وَرَثَتَكَ أَغْنِيَاءَ خَيْرٌ مِنْ أَنْ تَدْعَهُمْ عَالَةً يَتَكَفَّفُونَ النَّاسَ فِي أَيْدِيهِمْ

Terjemahan: Sesungguhnya sekiranya kamu meninggalkan warismu dalam kemewahan adalah lebih baik daripada meninggalkan mereka dalam kesusahan, meminta-minta kepada manusia lain atas usaha (tangan-tangan) mereka.

(Al-Bukhariyy. *Al-Jami' al-Musnad al-Sahih*. Kitab: Al-Wasaya, Bab: An yatruka warathatahu aghniya', no: 2742)

Kaedah Al-Radd Dalam Kerangka Agihan Faraid

Al-Radd dari sudut bahasa bermaksud kembali (*i'adah*), berpaling (*sarf*) dan menolak (*rafid*). Menurut istilah pula ialah mengembalikan lebih harta kepada waris *ashāb al-furūd* yang wujud dalam sesuatu kes faraid, kerana pada masa yang sama tidak terdapat waris *asabah* yang mewarisi lebih pusaka tersebut. Kaedah *al-radd* dalam agihan faraid menyebabkan pengurangan pada asal masalah dan penambahan pada kadar-kadar habuan pusaka yang telah ditentukan (M. Salleh bin A. Hamid, 2001: 79). Bentuk agihan secara *al-radd* adalah bertentangan sama sekali dengan kaedah *al-awl* iaitu jumlah asal masalah sesuatu kes melebihi saham setiap waris. Kesannya waris akan mendapat habuan yang sedikit daripada harta pusaka sebenar dalam *al-awl* (Nasir Khadr Sulayman, 2009: 2).

Tiga syarat penting dalam pelaksanaan kaedah ini bagi menyelesaikan masalah-masalah faraid ialah (Jumu'ah Muhammad Barrāj: 582):

- i. Terdapatnya waris-waris *ashāb al-furūd* yang mewarisi harta secara *fardu* (bahagian tetap).
- ii. Terdapat lebih harta selepas diagihkan kepada waris-waris *ashāb al-furūd*.
- iii. Ketiadaan waris *asabah* (mengambil secara baki) kerana sekiranya mereka wujud maka pemulangan semula tidak akan wujud.

Sebagai contoh, seorang lelaki meninggal dunia dan meninggalkan waris yang terdiri daripada ibu dan saudara perempuan sebapa. Maka, ibu akan mendapat 1/3 (menyamai 2/6) dan saudara perempuan sebapa 1/2 (menyamai 3/6). Dalam hal ini, terdapat lebih harta sebanyak 1/6. Penyelesaian mengikut kaedah *al-radd* ialah jumlah asal masalah iaitu enam ditukar kepada jumlah saham bagi setiap waris iaitu lima. Oleh yang demikian, bahagian ibu ialah 2/5 dan bahagian saudara perempuan sebapa ialah 3/5. Perincian penyelesaian kes ini adalah seperti Jadual (1) berikut:

Jadual 1: Contoh Kaedah al-Radd (i)

Waris-waris	Penyelesaian Faraid		
	Kadar <i>fardu</i>	Saham	<i>Tashīh secara al-radd</i>
Ibu	1/3	2/6	2/5
Saudara Perempuan sebapa	1/2	3/6	3/5
Lebih bahagian		1/6	Dikembalikan kepada waris yang wujud
Jumlah (Asal masalah)		6/6	5/5

Dalam kes tersebut, semua waris si mati adalah waris *ashāb al-furūd* dan tiada yang dikategorikan sebagai waris *asabah*. Selain itu, apabila agihan dibuat terdapat lebih harta sebanyak 1/6. Justeru itu, penyalarsan dibuat semula dengan agihan mengikut waris yang wujud sahaja.

Dalam contoh lain, waris si mati terdiri daripada isteri, ibu dan dua orang saudara perempuan seibu. Isteri mendapat 1/4 (menyamai 3/12), ibu mendapat 1/6 (2/12) dan dua orang saudara perempuan seibu mendapat 1/3 (menyamai 4/12). Terdapat lebih harta sebanyak 3/12. Melalui kaedah *al-radd*, bahagian baharu yang diperolehi oleh setiap waris ialah isteri mendapat 3/9, ibu mendapat 2/9 dan dua orang saudara perempuan seibu mendapat 4/9. Perincian penyelesaian kes ini adalah seperti Jadual (2) berikut:

Jadual 2: Contoh Kaedah *al-Radd* (ii)

Waris-waris	Penyelesaian Faraid		
	Kadar <i>fardu</i>	Saham	<i>Tashih</i>
Isteri	1/4	3/12	3/9
Ibu	1/6	2/12	2/9
Dua saudara perempuan seibu	1/3	4/12	4/9 (2/9 seorang)
Lebihan bahagian		3/12	
Jumlah (Asal masalah)		12/12	9/9

Seperti yang dibincangkan sebelum ini, kaedah *al-radd* digunakan untuk mengembalikan lebihan pusaka kepada waris *ashāb al-furūd*. Namun tidak semua kedua belas orang waris *ashāb al-furūd* yang layak untuk menerima lebihan Sebahagian mereka disepakati tidak mendapat agihan secara *al-radd*, manakala sebahagian yang lain pula adalah diperselisihkan. Perincian waris yang menerima faraid secara *al-radd* adalah seperti berikut (Nasir Khadr Sulayman. 2009: 6):

- i. Kategori I: Waris yang disepakati secara mutlak tidak menerima faraid melalui *al-radd*. Mereka ialah bapa dan datuk. Hal ini kerana, kedua mereka mempunyai keistimewaan sebagai penerima pusaka iaitu secara tetap (*fardu*) dan *asabah*.
- ii. Kategori II: Waris yang disepakati secara bersyarat tidak menerima faraid melalui *al-radd*. Mereka ialah saudara perempuan seibu sebapa dan saudara perempuan sebapa. Syarat yang dimaksudkan ialah apabila salah seorang daripada mereka mendapat baki pusaka secara *asabah ma'a al-ghayr* iaitu ketika si mati meninggalkan keturunan perempuan.
- iii. Kategori III: Waris yang disepakati secara mutlak menerima faraid melalui *al-radd*. Mereka adalah seramai lima orang iaitu ibu, anak perempuan, cucu perempuan (anak perempuan daripada anak lelaki), saudara perempuan seibu dan saudara lelaki seibu.
- iv. Kategori IV: Waris yang diperselisihkan untuk menerima faraid melalui *al-radd*. Mereka ialah suami, isteri dan nenek.

Saranan pengiraan faraid menggunakan kaedah *al-radd* boleh menyelesaikan pelbagai permasalahan harta pusaka seperti isu lebihan pusaka atau alternatif lain bagi harta pusaka yang tidak dituntut. Fahd ibn Abd al-Rahman al-Yahya (1428H: 114) melihat kaedah *al-radd* sangat penting dalam menyelesaikan pusaka keluarga yang tidak memiliki waris *asabah* iaitu waris yang mengambil harta secara baki. Beliau turut berpendapat bahawa kaedah ini membantu komuniti muallaf yang mempunyai waris terhad daripada keluarga Islam serta dapat menolong anak-anak tidak sah taraf yang terputus hubungan nasab mereka di sebelah bapa.

Status Kaedah *Al-Radd* Dalam Agihan Faraid

Ilmuan fiqh telah berjihad dalam penggunaan kaedah *al-radd* secara terperinci, bahkan perselisihan ini berlaku seawal zaman Sahabat Rasulullah. Hal ini kerana permasalahan ini berpunca daripada tiada nas yang jelas berkaitan bentuk agihan baki pusaka selepas diberikan kepada waris *ashāb al-furūd*. Ibn °Abd al-Barr (1421H/2000M: 5/367) menyatakan:

“Adapun perselisihan ulama salaf dan khalaf dalam permasalahan *al-radd*, maka sesungguhnya Zayd ibn Thabit RA sahaja dalam kalangan sahabat Rasulullah yang menjadikan lebihan selepas waris *ashāb al-furūd* dan tiada waris *asabah* akan diserahkan ke baitulmal. Pendapat beliau diikuti oleh Imam Malik dan al-Syafie. Diriwayatkan bahawa °Umar, Ibn °Abbas dan Ibn °Umar pernah mengikuti jejak pendapat Zayd akan tetapi tidak sabit satupun pandangan daripada mereka dan semua sahabat menerima kaedah *al-radd*.”

Perselisihan fuqaha tersebut boleh dibahagikan kepada dua pendapat utama (Jumu'ah Muhammad Muhammad Barrāj, t.th: 581; Khalid Ali Muhammad al-Najjar, 1433H/2012M: 381):

a) Pendapat pertama: Golongan yang menerima kaedah *al-radd* sebagai salah satu bentuk pewarisan. Ini bermakna, sekiranya harta pusaka yang diagihkan kepada waris berbaki, maka lebihan tersebut perlu dikembalikan semula kepada waris *ashāb al-furūd* yang ada. Pendapat ini telah dikeluarkan oleh °Umar ibn al-Khattāb, °Uthmān, °Ali ibn Abī Tālib, Ibn Mas'ūd, Shurayh, Mujāhid, al-Thawriyy, Abū Hanifah dan ulama mazhab Hanbali.

Pihak yang menerima kaedah *al-radd* ini turut berselisih pandangan tentang pihak waris yang layak untuk menerima baki tersebut. Pandangan-pandangan ini ialah:

- i. Waris yang menerima lebih melalui kaedah *al-radd* ialah semua waris *ashāb al-furūd* atas hubungan kekeluargaan atau nasab selain suami atau isteri. Ini merupakan pendapat ^{Umar} ibn al-Khattāb.
- ii. Semua waris *ashāb al-furūd* layak untuk menerima lebih secara *al-radd*. Ini merupakan pendapat ^{Uthmān}.
- iii. Pendapat Ibn ^{Abbas} berpendapat bahawa waris yang tidak boleh menerima lebih secara *al-radd* ialah tiga orang iaitu suami, isteri dan nenek.
- iv. Pendapat Abdullah ibn Mas^{ud} mengatakan tidak diberikan lebih kepada enam orang daripada waris *ashāb al-furūd* iaitu suami, isteri, cucu perempuan ketika bersamanya anak perempuan kandung, saudara perempuan sebapa ketika bersamanya saudara perempuan kandung (seibu sebapa), saudara lelaki atau perempuan seibu ketika bersama mereka ibu dan nenek ketika bersamanya sesiapa sahaja waris *ashāb al-furūd*.

Walaupun pendapat pertama ini lebih cenderung kepada pandangan Umar ibn al-Khattab yang mengagihkan lebih pusaka hanya kepada waris atas hubungan keluarga, namun menurut ulama mazhab Hanafi yang terkemudian menyatakan bahawa pandangan Uthman lebih menjaga kebajikan waris untuk mendapat lebih pusaka tersebut. Setiap waris *ashāb al-furūd* sama ada atas hubungan nasab atau perkahwinan layak untuk mendapat lebih pusaka. Ibn ^{Abidin} (1412H/1992M: 6/788) menyatakan: “Dan yang difatwakan pada hari ini ialah dikembalikan secara *al-radd* kepada suami atau isteri dan ini merupakan pendapat golongan *mutaakhirin* daripada ulama kami”.

b) Pendapat kedua: Golongan yang menolak penggunaan kaedah *al-radd* dalam pewarisan. Oleh itu, setiap lebih harta yang telah diagihkan hendaklah diserahkan kepada baitulmal. Pendapat ini telah dikemukakan oleh Zayd ibn Thābit, al-Awzā^{iy}, ^{Urwah}, al-Zuhriyy, Dāwūd al-Zāhiriyy dan ulama dalam mazhab Maliki dan Syafie. Dalam hal ini, Imam Al-Shafi^{iy} (1410H/1990M: 4/84) menyatakan:

“Dan sesiapa yang mendapat fardu (bahagian tetap) berdasarkan al-Qur’an, sunnah atau riwayat salaf, maka kami hentikan mengikut bahagian masing-masing. Jika terdapat baki daripada harta, maka kami tidak akan pulangkan semula (*al-radd*) nilai tersebut.”

Bagi ulama mazhab Maliki dan Syafie yang terkemudian turut cenderung untuk memilih pendapat pertama dengan syarat baitulmal tidak diuruskan dengan sistematik atau diterajui oleh pemimpin yang zalim. Justeru itu, ahli keluarga lebih berhak untuk mendapat lebih pusaka kerana mereka mempunyai dua hubungan yang kuat dengan si mati iaitu atas ikatan kekeluargaan dan ikatan seagama (Al-Khatib al-Sharbiniyy, 1415H/1995M: 4/12).

Pengiraan Kaedah Al-Radd Dalam Kes Faraid

Majoriti mazhab yang menerima kaedah *al-radd* lebih cenderung untuk memilih pandangan Umar ibn al-Khattab dalam pengiraan faraid iaitu semua waris *ashāb al-furūd* (kategori II dan III) selain suami atau isteri layak untuk menerima lebih faraid. Jadual (1) dan (2) sebelum ini adalah pengiraan umum *al-radd* mengikut pandangan Uthman yang melihat semua waris *ashāb al-furūd* selain bapa dan datuk adalah layak untuk agihan secara *al-radd*. Terdapat dua situasi pengiraan utama iaitu merujuk kepada faktor wujud atau tidak salah seorang suami atau isteri kepada si mati dalam sesuatu kes faraid (Fahd ibn Abd al-Rahman al-Yahya, 1428H: 125).

Situasi I: Kes Faraid Tanpa Suami atau Isteri

Dalam situasi kes faraid ini, penyelesaian melibatkan dua keadaan iaitu melihat kepada bilangan pecahan atau *fardu* (kadar tetap) yang wujud dalam kes tersebut. Sekiranya hanya terdapat satu fardu sahaja, maka waris tersebut akan mendapat pusaka yang telah ditetapkan beserta lebih iaitu secara *al-radd*. Sebagai contoh, si mati meninggalkan waris iaitu ibu sahaja. Harta pusaka yang ditinggalkan adalah sebanyak RM3000. Ibu tersebut akan mendapat 1/3 (secara *fardu*) dan baki iaitu 2/3 (secara *al-radd*). Bagi meringkaskan pengiraan, bilangan waris yang wujud dalam sesuatu kes akan digunakan untuk agihan kepada harta si mati. Dalam contoh ini, disebabkan bilangan waris hanya seorang sahaja iaitu ibu, maka keseluruhan harta hanya dibahagikan kepada satu. Perincian penyelesaian kes ini adalah seperti Jadual (3) berikut:

Jadual 3: Penyelesaian Kaedah *al-Radd* (i)

Waris-waris	Penyelesaian Faraid			
	Kadar <i>fardu</i>	Saham	<i>Tashīh secara al-radd</i>	Nilai Faraid
Ibu	1/3	1/3	$[1/3 + 2/3] = 3/3 = 1/1$	RM 3000
Lebih bahagian		2/3	Dikembalikan kepada waris yang wujud	
Jumlah (Asal masalah)		3/3	1/1	RM 3000

Sekiranya bilangan waris lebih daripada seorang daripada satu kelompok sahaja iaitu satu bahagian tetap, pengiraan secara *al-radd* akan mengikut bilangan individu yang wujud dalam kes tersebut. Pengiraan ini seolah-olah mengikut bilangan kepala iaitu agihan secara *‘asabah bi al-nafs*. Sebagai contoh, si mati meninggalkan waris iaitu tiga orang anak perempuan dengan harta pusaka bernilai RM3000. Maka faraid yang diperolehi oleh setiap anak perempuan ialah 1/3 menyamai RM1000 seorang. Perincian penyelesaian kes ini adalah seperti Jadual (4) berikut:

Jadual 4: Penyelesaian Kaedah *al-Radd* (ii)

Waris-waris	Penyelesaian Faraid			
	Kadar <i>fardu</i>	Saham	<i>Tashīh secara al-radd</i>	Nilai Faraid
Anak perempuan 1			1/3	RM1000
Anak perempuan 2	2/3	2/3	$[1/3 + 2/3] = \frac{3}{3} = 1/1$	RM1000
Anak perempuan 3			1/3	RM1000
Lebih bahagian		1/3	Dikembalikan kepada waris yang wujud	
Jumlah (Asal masalah)		3/3	1/1	RM 3000

Bagi keadaan kedua pula iaitu kes faraid yang melibatkan beberapa *fardu*, maka penyelarasan pecahan perlu dilakukan dengan mengambil asal masalah yang baharu yang dikenali dengan *al-maradd*. Biasanya *al-maradd* ini adalah hasil jumlah saham bagi setiap waris atau jumlah penyebut dalam sesuatu pecahan. Sebagai contoh, si mati meninggalkan waris iaitu ibu dan dua orang anak perempuan. Harta pusaka yang ditinggalkan pula bernilai RM3000. Agihan asal bagi setiap waris ialah ibu mendapat 1/6 dan dua orang anak perempuan mendapat 2/3 (menyamai 4/6 iaitu 2/6 seorang). Terdapat lebih sebanyak 1/6 yang perlu dipulangkan semula kepada waris *ashāb al-furūd* sedia ada. Melalui kaedah *al-radd*, asal masalah yang baharu ialah lima iaitu mengikut jumlah saham setiap waris. Perincian penyelesaian kes ini adalah seperti Jadual (5) berikut:

Jadual 5: Penyelesaian Kaedah *al-Radd* (iii)

Waris-waris	Penyelesaian Faraid			
	Kadar <i>fardu</i>	Saham	<i>Tashīh secara al-radd</i>	Nilai Faraid
Ibu	1/6	1/6	1/5	RM 600
Anak perempuan 1			2/5	RM1200
Anak perempuan 2	2/3	4/6	4/5	RM1200
Lebih bahagian		1/6	Dikembalikan kepada waris yang wujud	
Jumlah (Asal masalah)		6/6	5/5	RM 3000

Jadual (5) menunjukkan setiap waris akan mendapat bahagian yang lebih banyak apabila agihan secara *al-radd* dilakukan. Sekiranya agihan faraid mengikut pengiraan asal, nescaya setiap waris akan

mendapat bahagian yang lebih sedikit kerana nilai harta akan dibahagikan kepada enam bahagian iaitu ibu mendapat RM500 dan dua orang anak perempuan akan mendapat RM2000 (menyamai RM1000 seorang).

Situasi II: Kes Faraid Beserta Suami atau Isteri

Bagi situasi kedua, penyelesaian turut bergantung kepada bilangan pecahan atau *fardu* (kadar tetap) yang wujud bersama-sama suami atau isteri dalam kes tersebut. Keadaan pertama ialah hanya terdapat satu *fardu* sahaja. Penyelesaian bagi keadaan ini ialah bahagian suami atau isteri akan diberikan terlebih dahulu mengikut kadar yang ditetapkan dan lebihan baki diberikan kepada waris lain yang wujud secara *al-radd*. Sebagai contoh, si mati meninggalkan waris iaitu suami dan seorang anak perempuan. Harta yang ditinggalkan berjumlah RM4000. Pengiraan asal dalam kes ini ialah suami mendapat 1/4 dan anak perempuan mendapat 1/2 (menyamai 2/4). Terdapat lebihan sebanyak 1/4 yang perlu dipulangkan semula kepada anak perempuan tersebut. Agihan secara *al-radd* dilakukan dengan mengambil penyebut yang berada pada pecahan suami iaitu nilai empat untuk dijadikan asal masalah. Bahagian suami dikekalkan dan keseluruhan lebihan untuk anak perempuan tersebut iaitu 3/4. Perincian penyelesaian kes ini adalah seperti Jadual (6) berikut:

Jadual 6: Penyelesaian Kaedah *al-Radd* (iv)

Waris-waris	Penyelesaian Faraid			
	Kadar <i>fardu</i>	Saham	<i>Tashīh secara al-radd</i>	Nilai Faraid
Suami	1/4	1/4	1/4	RM 1000
Anak perempuan	1/2	2/4	$[2/4 + 1/4] = 3/4$	RM 3000
Lehian bahagian		1/4	Dikembalikan kepada waris yang wujud	
Jumlah (Asal masalah)		4/4	4/4	RM 4000

Berdasarkan jadual (6) tersebut, bahagian anak perempuan sahaja yang bertambah kerana mendapat faraid secara *fardu* (1/2 menyamai 2/4) dan lebihan secara *al-radd* (1/4). Manakala bahagian suami si mati tidak akan terjejas sama sekali iaitu mendapat 1/4 dengan nilai RM1000 sama ada sebelum atau selepas pengiraan secara *al-radd*. Sekiranya tidak berlaku pulangan semula, nescaya bahagian anak perempuan hanya 2/4 semata-mata iaitu bersamaan dengan nilai harta sebanyak RM2000.

Keadaan kedua bagi situasi ini ialah terdapatnya beberapa kadar *fardu* bersama suami atau isteri. Dalam erti yang lain, si mati meninggalkan lebih daripada dua orang waris tidak termasuk suami atau isteri. Pengiraan faraid untuk keadaan ini lebih terperinci kerana memerlukan pemerhatian yang lebih dalam mengira dan membandingkan antara dua nombor. Secara asasnya dua pengiraan perlu dilakukan dan kemudian digabungkan dengan mencari nilai penyama (*al-jami'ah*) antara dua penyelesaian. Langkah-langkah pengiraan untuk keadaan ini ialah:

- i. Buat dua pengiraan: Pengiraan pertama dilakukan untuk menyelesaikan bahagian suami atau isteri sahaja. Manakala pengiraan kedua dijalankan kepada waris-waris yang lain.
- ii. Buat perbandingan: Perkara utama yang dibandingkan ialah baki selepas pengiraan pertama dengan jumlah saham bagi setiap waris dalam pengiraan kedua. Semasa perbandingan dibuat, empat bentuk angka diperhatikan iaitu *al-tamathul* (bersamaan), *al-tadakhul* (berpadu), *al-tawafuq* (bersepakat) dan *al-tabayun* (berlainan).
- iii. Tentukan nilai penyama (*al-jami'ah*): Apabila berlaku nilai yang bersamaan (*al-tamathul*), maka nilai penyama diambil terus daripada asal masalah pengiraan pertama. Sekiranya *al-tadakhul* (berpadu) yang berlaku, nilai penyama yang baharu adalah hasil darab asal masalah pengiraan pertama dengan nombor kecil yang menjadi hasil bahagi dalam nombor yang berpadu tersebut. Dalam *al-tawafuq* (bersepakat) pula, nilai penyama adalah hasil darab asal masalah pengiraan pertama dengan nombor yang disepakati bersama daripada kedua berbanding sebelumnya. Manakala penentuan nilai penyama untuk *al-tabayun* (berlainan) ialah dengan mendarab asal masalah pengiraan pertama dengan jumlah saham pengiraan kedua.

Contoh *al-tamathul* (bersamaan) ialah si mati meninggalkan waris iaitu isteri, ibu dan dua orang saudara lelaki seibu. Nilai harta pusaka ialah RM4000. Pengiraan faraid bagi waris-waris tersebut ialah isteri mendapat 1/4 (menyamai 3/12), ibu mendapat 1/6 (menyamai 2/12) dan dua orang saudara lelaki seibu mendapat 1/3 (menyamai 4/12 iaitu 2/12 seorang). Terdapat lebih sebanyak 3/12 dalam kes ini. Baki pengiraan untuk isteri ialah tiga adalah bersamaan (*al-tamathul*) dengan jumlah yang diperlukan oleh waris-waris dalam pengiraan kedua. Oleh yang demikian, asal masalah pengiraan pertama iaitu empat dikekalkan. Saham isteri iaitu satu juga juga masih kekal iaitu satu. Manakala saham waris-waris dalam pengiraan kedua tidak berlaku perubahan. Perincian penyelesaian kes ini adalah seperti Jadual (7) berikut:

Jadual 7: Penyelesaian Kaedah *al-Radd* (v)

Waris-waris	Kadar <i>fardu</i>	Saham	Penyelesaian Faraid					Nilai Faraid	
			<i>Tashih secara al-radd</i>						
			Pengiraan I		Pengiraan II		<i>Al-Jami'ah</i>		
Isteri	1/4	3/12	1/4		-		1/4	RM1000	
Ibu	1/6	2/12	3/4	3	1/6	1/6	3	1/4	RM1000
Saudara lelaki seibu 1	1/3	4/12			1/3	2/6		1/4	RM1000
Saudara lelaki seibu 2					1/4	RM1000			
Lebih bahagian		3/12	Lebih bahagian		3/6		Dikembalikan kepada waris selain isteri		
Jumlah (Asal masalah)		12/12	4/4	Jumlah	6/6	4/4	RM 4000		

Contoh kes *al-tadakhul* (berpadu), seorang meninggal dunia dan meninggalkan waris iaitu seorang isteri, dua orang nenek dan dua orang saudara lelaki seibu. Nilai harta pusaka ialah RM4000. Isteri mendapat 1/4 (menyamai 3/12), dua orang nenek mendapat 1/6 (menyamai 2/12 iaitu 1/12 seorang) dan dua orang saudara lelaki mendapat 1/3 (menyamai 4/12 iaitu 2/12 seorang). Terdapat lebih iaitu sebanyak 3/12 yang perlu diagihkan kepada waris-waris selain isteri. Baki pengiraan untuk isteri ialah tiga adalah berpadu (*al-tadakhul*) dengan jumlah yang diperlukan oleh waris-waris dalam pengiraan kedua iaitu enam. Nombor yang besar iaitu enam boleh dibahagikan dengan tiga menghasilkan nombor dua. Oleh yang demikian, nombor dua didarabkan dengan asal masalah pengiraan pertama iaitu empat dan menghasilkan jumlah yang baharu iaitu lapan. Saham isteri iaitu satu juga didarabkan dengan dua akan menghasilkan saham baharu iaitu dua. Manakala saham waris-waris dalam pengiraan kedua akan dikekalkan. Perincian penyelesaian kes ini adalah seperti Jadual (8) berikut:

Jadual 8: Penyelesaian Kaedah *al-Radd* (vi)

Waris-waris	Kadar <i>fardu</i>	Saham	Penyelesaian Faraid					Nilai Faraid		
			<i>Tashih secara al-radd</i>							
			Pengiraan I		Pengiraan II		<i>Al-Jami'ah</i>			
Isteri	1/4	3/12	1/4		-		1x2=2	2/8	RM1000	
Nenek 1	1/6	2/12	3/4	3	1/6	1/6	2/12	6	1/8	RM500
Nenek 2					1/8	RM500				
Saudara lelaki seibu 1	1/3	4/12			1/3	2/6	4/12		2/8	RM1000
Saudara lelaki seibu 2			2/8	RM1000						
Lebih bahagian		3/12	Lebih bahagian		3/6	6/12	Dikembalikan kepada waris selain isteri			
Jumlah (Asal masalah)		12/12	4/4	Jumlah	6/6	12/12	4x2=8	8/8	RM 4000	

**AGIHAN FARAID MELALUI KAEDAH AL-RADD (PULANGAN SEMULA)
SEBAGAI MEKANISME KEBAJIKAN WARIS DAN AMALAN DI MALAYSIA**

Contoh kes *al-tawafuq* (bersepakat), seorang meninggal dunia dan meninggalkan waris iaitu dua orang isteri, ibu dan tiga orang saudara lelaki seibu. Nilai harta pusaka ialah RM4000. Isteri-isteri mendapat $\frac{1}{4}$ (menyamai $\frac{3}{12}$), ibu mendapat $\frac{1}{6}$ (menyamai $\frac{2}{12}$) dan tiga orang saudara lelaki mendapat $\frac{1}{3}$ (menyamai $\frac{4}{12}$). Terdapat lebih sebanyak $\frac{3}{12}$ dalam kes ini. Baki pengiraan untuk isteri ialah enam adalah bersepakat (*al-tawafuw*) dengan jumlah yang diperlukan oleh waris-waris dalam pengiraan kedua iaitu sembilan. Kedua nombor tersebut boleh dibahagikan dengan tiga iaitu [$6 \div 3 = 2$] dan [$9 \div 3 = 3$]. Hasil bahagi dua nombor tersebut akan didarabkan secara bersilang kepada dua pengiraan tersebut. Oleh yang demikian, nombor tiga didarabkan dengan asal masalah pengiraan pertama iaitu lapan dan menghasilkan jumlah yang baharu iaitu 24. Saham isteri iaitu dua didarabkan dengan tiga akan menghasilkan saham baharu iaitu enam (tiga saham setiap seorang). Manakala saham waris-waris dalam pengiraan kedua akan didarab dengan dua. Perincian penyelesaian kes ini adalah seperti Jadual (9) berikut:

Jadual 9: Penyelesaian Kaedah *al-Radd* (vii)

Waris-waris	Kadar fardu	Saham	Penyelesaian Faraid							Nilai Faraid			
			<i>Tashih secara al-radd</i>										
			Pengiraan I		Pengiraan II			Al-Jami'ah					
Isteri 1	1/4	3/12	1/4	2/8	-			2x3=6	3/24	RM500			
Isteri 2									3/24	RM500			
Ibu	1/6	2/12	3/4	6/8	6	1/6	1/6	3/18	3x2=6	6/24	RM1000		
Saudara lelaki seibu 1	1/3	4/12				1/3	2/6	6/18		9	6x2= 12	4/24	RM666.67
Saudara lelaki seibu 2						4/24	RM666.67						
Saudara lelaki seibu 3						4/24	RM666.67						
Lebihan bahagian		3/12	Lebihan bahagian		3/6	9/18	Dikembalikan kepada waris selain isteri						
Jumlah (Asal masalah)		12/12	4/4	8/8	Jumlah	6/6	18/18	8x3= 24	24/24	RM 4000			

Contoh kes *al-tabayun* (berlainan), seorang meninggal dunia dan meninggalkan waris iaitu seorang isteri, seorang anak perempuan dan seorang cucu perempuan (anak perempuan kepada anak lelaki). Nilai harta pusaka ialah RM4000. Isteri mendapat $\frac{1}{8}$ (menyamai $\frac{3}{24}$), anak perempuan mendapat $\frac{1}{2}$ (menyamai $\frac{12}{24}$) dan cucu perempuan mendapat $\frac{1}{6}$ (menyamai $\frac{4}{24}$). Terdapat lebih iaitu $\frac{5}{24}$ yang perlu dipulangkan kepada waris-waris selain isteri. Baki pengiraan untuk isteri ialah tiga adalah berlainan (*al-tabayun*) dengan jumlah yang diperlukan oleh waris-waris dalam pengiraan kedua iaitu empat. Oleh yang demikian, nombor empat didarabkan dengan asal masalah pengiraan pertama iaitu lapan dan menghasilkan jumlah yang baharu iaitu 32. Saham isteri iaitu satu didarabkan dengan empat akan menghasilkan saham baharu iaitu empat. Manakala saham waris-waris dalam pengiraan kedua akan didarab dengan tujuh. Perincian penyelesaian kes ini adalah seperti Jadual (10) berikut:

Jadual 10: Penyelesaian Kaedah *al-Radd* (viii)

Waris-waris	Kadar fardu	Saham	Penyelesaian Faraid							Nilai Faraid
			<i>Tashih secara al-radd</i>							
			Pengiraan I		Pengiraan II			Al-Jami'ah		
Isteri	1/8	3/24	1/8		-			1x4=4	4/32	RM500
Anak perempuan	1/2	12/24	7/8	7	1/2	3/6	4	3x7=21	21/32	RM2625
Cucu perempuan	1/6	4/24			1/6	1/6		1x7=7	7/32	RM875
Lebihan bahagian		5/24	Lebihan bahagian		2/6		Dikembalikan kepada waris selain isteri			
Jumlah (Asal masalah)		24/24	8/8		Jumlah	6/6	8x4=32	32/32	RM 4000	

AMALAN DAN HITUNGAN KAEDAH *AL-RADD* DALAM AGIHAN HARTA PUSAKA DI MALAYSIA

Pengaruh mazhab Syafie dalam pentadbiran undang-undang Islam di Malaysia mempunyai sejarah yang panjang seiring dengan sejarah kedatangan dan penyebaran Islam ke Kepulauan Melayu. Dominasi mazhab Syafie di rantau alam Melayu menjadikan mazhab tersebut sebagai sumber rujukan masyarakat dan mempengaruhi aliran fiqh termasuk yang berhubung dengan undang-undang diri seperti harta pusaka. Selain itu, mazhab Syafie turut menjadi rujukan kehakiman dan penguratkuaasaan undang-undang. Rujukan kepada sebarang keputusan, hukum, fatwa dan pendirian agama adalah dengan memberi fokus terlebih dahulu kepada pandangan mazhab Syafie. Sekiranya tiada pandangan dalam persoalan yang dirujuk itu atau tidak sesuai dengan keadaan semasa dan kepentingan umum, maka barulah pandangan daripada mazhab yang lain diambil pertimbangan (Jasni Sulong, 2008: 164).

Enakmen Pentadbiran Agama setiap negeri kecuali negeri Perlis telah memperuntukan dengan jelas tentang keutamaan merujuk kepada mazhab Syafie. Seksyen 39 (Nas-nas yang hendaklah diikuti), Akta Pentadbiran Undang-Undang Islam (Wilayah-Wilayah Persekutuan) 1993 menyatakan:

- (1) Dalam mengeluarkan apa-apa fatwa di bawah seksyen 34, atau memperakukan apa-apa pendapat di bawah seksyen 38, Mufti hendaklah pada lazimnya mengikut pandangan-pandangan diterima (*qaul muktamad*) Mazhab Syafie.
- (2) Jika Mufti berpendapat bahawa dengan mengikut qaul muktamad Mazhab Syafie akan membawa kepada keadaan yang berlawanan dengan kepentingan awam, Mufti bolehlah mengikut *qaul muktamad* Mazhab Hanafi, Maliki atau Hanbali.
- (3) Jika Mufti berpendapat bahawa tiada satu pun qaul muktamad daripada empat Mazhab itu boleh diikuti tanpa membawa kepada keadaan yang berlawanan dengan kepentingan awam, Mufti bolehlah menyelesaikan persoalan itu mengikut hematnya sendiri tanpa terikat dengan qaul muktamad daripada mana-mana Mazhab yang empat itu.

Kandungan seksyen 39 di atas hampir seragam dari sudut peruntukan dan matan undang-undang oleh negeri-negeri lain di Malaysia walaupun diletakkan pada enakmen, nombor dan tajuk seksyen yang berbeza. Perkara tersebut boleh dilihat dalam Enakmen Mufti Dan Fatwa (Kedah Darul Aman) No 10, 2008 [Seksyen 26, Qaul Muktamad Hendaklah Diikuti], Enakmen Pentadbiran Agama Islam (Negeri Pulau Pinang) No 4, 2004 [Seksyen 54, Qaul Muktamad yang hendaklah diikuti], Enakmen Pentadbiran Agama Islam (Perak) No 4 2004 [Seksyen 43, Qaul muktamad yang hendaklah diikuti], Enakmen Pentadbiran Agama Islam (Negeri Selangor) No 1, 2003 [Seksyen 54, Qaul muktamad yang hendaklah diikuti], Enakmen Pentadbiran Agama Islam (Negeri Sembilan) No 10, 2003 [Seksyen 54, Qaul muktamad yang hendaklah diikuti], Enakmen Pentadbiran Agama Islam (Negeri Melaka) No 7, 2002 [Seksyen 42, Qaul muktamad yang hendaklah diikuti], Enakmen Pentadbiran Agama Islam (Negeri Johor) No 16, 2003 [Fasal 54, Qaul muktamad yang hendaklah diikuti], Enakmen Pentadbiran Undang-Undang Islam (Pahang) No 3, 1991 [Seksyen 41, Nas yang akan diikuti], Enakmen Pentadbiran Hal Ehwal Agama Islam (Terengganu) No 2, 2001 [Seksyen 54, Qaul muktamad yang hendaklah diikuti], Enakmen Majlis Agama Islam Dan Adat Istiadat Melayu Kelantan No 4, 1994 [Seksyen 37, Rujukan yang mesti diikuti], Ordinan Majlis Islam Sarawak No 41, 2001 [Seksyen 39, Qaul muktamad yang hendaklah diikuti] dan Enakmen Fatwa Negeri Sabah No 7, 2004 [Seksyen 14, Qaul muktamad yang hendak diikuti].

Bagi negeri Perlis, keutamaan rujukan kepada mazhab Syafie tidak diperuntukkan seperti yang dinyatakan dalam Seksyen 54 (Sumber yang hendaklah diikuti), Enakmen Pentadbiran Agama Islam No 4, 2006. Peruntukan tersebut menyatakan:

- (1) Dalam mengeluarkan apa-apa fatwa di bawah seksyen 48 atau memperakukan apa-apa pendapat di bawah seksyen 53 Jawatankuasa Fatwa hendaklah mengikut Al-Quran dan atau Sunnah Rasulullah Sallallahu'alaihi Wassalam.
- (2) Pada mengeluarkan sesuatu fatwa di bawah Bahagian ini Majlis dan Jawatankuasa Fatwa hendaklah mengambil ingatan terhadap Adat Istiadat Melayu atau Undang-undang Adat Istiadat Melayu yang terpakai dalam Negeri Perlis.

Keutamaan rujukan kepada mazhab Syafie menyebabkan kes-kes yang diputuskan tidak mengikat untuk agihan harta pusaka secara *al-radd*. Jasni Sulong (2008) mencatatkan empat kes yang memutuskan tiada pulangan semula lebih harta pusaka kepada waris *ashāb al-furūd*. Bahagian tersebut diberikan kepada baitulmal. Dua daripada empat kes yang dicatatkan melibatkan negeri Perlis turut tidak melaksanakan *al-radd* walaupun negeri tersebut tidak menyatakan keutamaan rujukan kepada mazhab Syafie. Kes terawal yang direkodkan ialah *Re Mutchilim @ Ashrhin, deed (1960)* [10

MLJ 51] iaitu kes di Singapura yang ketika itu masih berada dalam Persekutuan Tanah Melayu. Mahkamah memutuskan bahawa baki harta pusaka akan diserahkan kepada baitulmal dan tidak boleh dibahagikan semula pusaka kepada isteri yang telah menerima bahagian fardu kerana dibuktikan bahawa si mati adalah seorang Islam yang bermazhab Syafie.

Kes kedua iaitu *Kalthum binti Muda lawan Nazir Baitulmal Kuala Terengganu (1362)* merupakan kes yang tidak dilaporkan di Kuala Terengganu. Dalam kes ini, baitulmal tetap mewarisi walaupun dalam keadaan waris adalah miskin dan boleh menyebabkan harta keluarga menjadi berkurangan. Pemohon ialah isteri si mati dan merupakan waris tunggal yang hanya mewarisi sebanyak satu perempat daripada harta pusaka dan tiga perempat baki diserahkan kepada baitulmal. Oleh kerana kesusahan hidup, waris telah menuntut supaya baitulmal menghalalkan bahagian tiga perempat tersebut dan diserahkan kepada beliau sebagai waris yang berhak untuk mewarisi keseluruhan pusaka suaminya. Dua kes yang direkodkan di negeri Perlis ialah kes *Ah Bt. Hj. Mohamed (2002)*, kes *Habsah bt. Haji Talib (1999)* dan kes *Chik bt. Jusoh (2002)*. Dalam kes pertama telah diputuskan bahawa seorang anak perempuan si mati mendapat separuh pusaka dan separuh lagi diberikan kepada baitulmal. Manakala kes kedua pula diputuskan bahawa dua orang anak perempuan si mati mendapat dua pertiga pusaka dan bakinya diserahkan kepada baitulmal (Jasni Sulong, 2008).

Dari aspek lain, amalan di Malaysia memperlihatkan bahawa harta lebih pusaka yang menjadi milik baitulmal masih boleh dituntut oleh waris bagi sesuatu kes atas permohonan tebus pusaka. Tebus pusaka bermaksud pembelian harta pusaka milik baitulmal oleh waris sama ada belum atau telah didaftar di bawah Akta Harta Pusaka Kecil (Pembahagian) 1955. Konsep tebus pusaka ini lebih menghampiri pendekatan *takharuj* iaitu pelepasan hak baitulmal kepada waris-waris dengan balasan (bayaran) seperti yang dinyatakan dalam Manual Pengurusan Tebus Pusaka (2008). Walau bagaimanapun, perkara ini masih perlu dibincangkan kerana tebus pusaka hanya melibatkan harta tak alih sahaja sedangkan harta si mati meliputi harta alih atau tidak alih. Perkara yang berkaitan dengan tebus pusaka terdapat dalam peruntukan Seksyen 13(1) Akta Harta Pusaka Kecil (Pembahagian) 1955 (Akta 98) yang menyatakan bahawa:

“Pada penentuan pendengaran Pemungut (Pentadbir Tanah) hendaklah melalui perintahnya membuat peruntukan bagi pembayaran dari harta pusaka bagi duti estet, jika ada, dan perbelanjaan pengkebumian dan hutang-hutang si mati, di manamana timbul, dan bagi pembayaran kepada manamana orang apa-apa fi yang dibayar oleh orang itu di bawah Akta ini dan boleh, jika perlu, mengarahkan keseluruhan atau sebahagian daripada harta pusaka sebagaimana yang dia boleh nyatakan dijual dan perbelanjaan-perbelanjaan, hutang-hutang, fi-fi dan duti dibayar daripada hasil jualan-jualan dan tertakluk kepadanya dan peruntukan-peruntukan yang berikut Seksyen ini dan hendaklah membahagikan baki harta pusaka mengikut bahagian dan kepentingan masing-masing di kalangan benefisiari-benefisiari tetapi tertakluk kepada Seksyen 18.

Dengan syarat jika ada undang-undang bertulis yang berkuatkuasa berhubungan dengan Baitulmal, Pemungut (Pentadbir Tanah) hendaklah sebelum membahagikan apa-apa bahagian harta pusaka seorang si mati beragama Islam memuaskan dirinya bahawa apa-apa bahagian harta pusaka yang kena dibayar kepada Baitulmal telah dibayar sewajarnya atau peruntukan sesuai telah dibuat bagi pembayarannya.”

Bagi melihat amalan hitungan di Malaysia, tumpuan diberikan kepada beberapa contoh pengiraan faraid di laman sesawang k-faraid. Laman k-Faraid merujuk kepada laman sehati untuk pembelajaran ilmu faraid yang dibangunkan oleh Jabatan Kehakiman Syariah Malaysia (JKSM). Ia merupakan sebahagian projek pembangunan dan penyelarasan sistem maklumat elektronik dalam Pelan Strategik JKSM 2013-2018. Laman ini dilancarkan bersama sistem e-Faraid iaitu sistem yang dikhususkan untuk rujukan para hakim dan pendaftar Mahkamah Syariah (pentadbir JKSM) pada 22 September 2016 bersempena Seminar Kebangsaan Transformasi Pengurusan Harta Pusaka di Malaysia (Berita Harian, 22 September 2016).

Contoh pengiraan bagi kes yang melibatkan seorang waris *ashāb al-furūd* sahaja tanpa wujud selain suami atau isteri ialah seorang meninggal dunia dan meninggalkan ibu sahaja. Paparan jawapan dalam k-faraid ialah ibu mendapat 1/3 dan bakinya diserahkan kepada baitulmal. Oleh itu, tiada pengiraan secara *al-radd* diberikan kepada ibu si mati. Paparan penyelesaian adalah seperti Gambarajah (1) berikut:

Gambarajah 1: Paparan k-faraid (i)

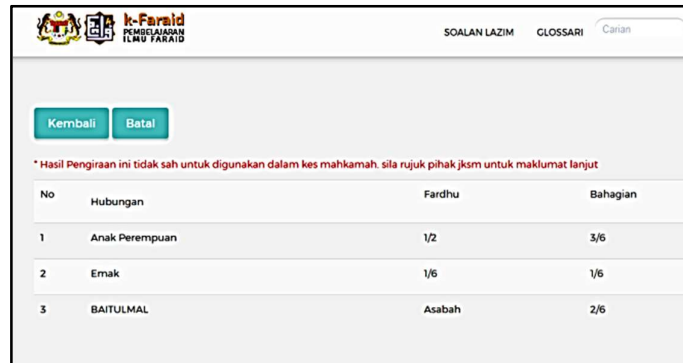

No	Hubungan	Fardhu	Bahagian
1	Emak	1/3	1/3
2	BAITULMAL	Asabah	2/3

Sumber: k-faraid

Pengiraan lain pula melibatkan beberapa waris *ashāb al-furūd* tanpa wujud suami atau isteri ialah seperti seorang meninggal dunia dan meninggalkan ibu dan seorang anak perempuan. Paparan jawapan dalam k-faraid ialah ibu mendapat 1/6, anak perempuan mendapat 1/2 (menyamai 3/6) dan bakinya iaitu 2/6 diserahkan kepada baitulmal. Paparan penyelesaian adalah seperti Gambarajah (2) berikut:

Gambarajah 2: Paparan k-faraid (ii)

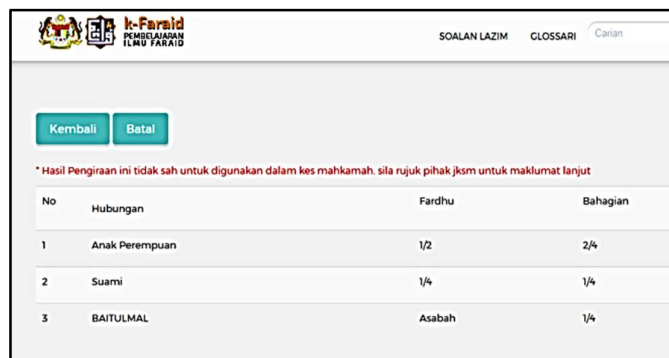

No	Hubungan	Fardhu	Bahagian
1	Anak Perempuan	1/2	3/6
2	Emak	1/6	1/6
3	BAITULMAL	Asabah	2/6

Sumber: k-faraid

Pengiraan kes yang melibatkan suami atau isteri dengan seorang sahaja waris *ashāb al-furūd* ialah seperti seorang perempuan meninggal dunia dan meninggalkan suami dan seorang anak perempuan. Paparan jawapan dalam k-faraid ialah suami mendapat 1/4, anak perempuan mendapat 1/2 (menyamai 2/4) dan bakinya iaitu 1/4 diserahkan kepada baitulmal. Paparan penyelesaian adalah seperti Gambarajah (3) berikut:

Gambarajah 3: Paparan k-faraid (iii)

No	Hubungan	Fardhu	Bahagian
1	Anak Perempuan	1/2	2/4
2	Suami	1/4	1/4
3	BAITULMAL	Asabah	1/4

Sumber: k-faraid

**AGIHAN FARAIID MELALUI KAEDAH AL-RADD (PULANGAN SEMULA)
SEBAGAI MEKANISME KEBAJIKAN WARIS DAN AMALAN DI MALAYSIA**

Pengiraan kes yang melibatkan suami atau isteri dengan lebih daripada seorang waris *ashāb al-furūd* ialah seorang lelaki meninggal dunia dan meninggalkan ibu, isteri dan dua orang saudara lelaki seibu. Paparan jawapan dalam k-faraid ialah isteri mendapat $1/4$ (menyamai $3/12$), ibu mendapat $1/6$ (menyamai $2/12$), dua orang saudara lelaki seibu mendapat $1/3$ (menyamai $4/12$ iaitu $2/12$ seorang) dan bakinya iaitu $3/12$ diserahkan kepada baitulmal. Paparan penyelesaian adalah seperti Gambarajah (4) berikut:

Gambarajah 4: Paparan k-faraid (iv)

No	Hubungan	Fardhu	Bahagian
1	Emak	$1/6$	$2/12$
2	Isteri	$1/4$	$3/12$
3	Saudara Lelaki Seibu	$1/3 - 2$	$2/12$
4	Saudara Lelaki Seibu	$1/3 - 2$	$2/12$
5	BAITULMAL	Asabah	$3/12$

Sumber: k-faraid

Kesemua paparan dalam k-faraid bagi pengujian kes faraid yang mempunyai baki sebelum ini mengesahkan bahawa lebih harta pusaka bagi setiap kes diserahkan kepada baitulmal. Hal ini mengukuhkan lagi bahawa keutamaan merujuk kepada mazhab Syafie dalam kes-kes tersebut. Peranan baitulmal di Malaysia lebih kuat berbanding dengan penggunaan kaedah *al-radd* kepada waris-waris yang sedia wujud.

KESIMPULAN

Kaedah *al-radd* merupakan pendekatan dalam agihan pusaka yang melibatkan lebih dan baki dalam sesuatu kes faraid kepada waris *ashāb al-furūd* sahaja. Perselisihan pandangan dalam kalangan fuqaha tentang kaedah *al-radd* adalah berpunca daripada ketiadaan nas syarak yang jelas dalam memperakui pendekatan agihan ini. Walau bagaimanapun, kaedah ini membuktikan bahawa kebajikan waris akan dapat dipelihara terutama golongan yang sangat memerlukan sokongan kewangan untuk kelangsungan hidup dengan pemberian pusaka seperti balu yang tidak bekerja, ibu bapa yang uzur atau waris terdiri daripada zuriat perempuan sahaja yang masih kecil. Selain daripada itu, kaedah ini dapat menyelamatkan harta si mati sama ada alih atau tak alih yang biasanya telah digunakan secara bersama dengan waris-waris si mati ketika hidupnya.

Pengaruh mazhab Syafie yang meluas di Malaysia menyebabkan kaedah *al-radd* tidak diterimapakai. Bahkan baitulmal mempunyai kedudukan yang kukuh untuk mendapat lebih harta pusaka. Keadaan ini menyebabkan perundangan faraid dianggap sesuatu yang kaku (*rigid*) dan semakin mendatangkan masalah kepada sesetengah waris sedangkan sepatutnya tidak sedemikian. Penilaian semula penggunaan kaedah *al-radd* mengikut kes kematian adalah sangat signifikan dengan meletakkan kebajikan waris sebagai matlamat yang ingin dicapai. Bagi penulis, cadangan pertimbangan untuk menerima kaedah *al-radd* di Malaysia dapat menyelesaikan beberapa konflik kebajikan waris dan pengurusan harta keluarga seperti berikut:

- i. Waris terdiri daripada ibu tunggal kepada anaknya yang keduanya tidak mempunyai waris lain. Kaedah *al-radd* adalah relevan bagi menjaga kebajikan ibu tunggal tersebut untuk memperolehi harta anaknya yang meninggal dunia dengan mudah demi kelangsungan hidup.
- ii. Waris terdiri daripada pasangan suami atau isteri yang tidak mempunyai zuriat dan waris lain. Walau bagaimanapun, ijtihad semula diperlukan untuk membenarkan pasangan suami atau isteri sebagai penerima harta pusaka melalui *al-radd*. Kaedah

- ini dapat memastikan harta berada di tangan suami atau sebaliknya yang kematian pasangan masing-masing.
- iii. Waris ialah pasangan suami atau isteri dalam kalangan muallaf yang tidak mempunyai waris lain. Kaedah ini boleh mengekalkan pemilikan harta bagi kebajikan waris iaitu pasangan muallaf yang masih hidup.
 - iv. Harta yang digunakan secara bersama oleh waris *ashāb al-furūd* sahaja sama ada harta alih atau tidak alih. Kaedah *al-radd* akan memudahkan proses pindahmilik harta kepada waris yang wujud sahaja dan mengelakkan daripada harta dijual bagi tujuan pengagihan nilainya.

RUJUKAN:

- Akta Harta Pusaka Kecil (Pembahagian) 1955 (Akta 98).
Akta Pentadbiran Undang-Undang Islam (Wilayah-Wilayah Persekutuan) 1993.
Al-Khatib al-Sharbiniyy. (1415H/1995M). *Mughniyy al-Muhtaj ila Ma'rifat Ma'aniy Alfaz al-Minhaj*. Beirut: Dar al-Kutub al-'Ilmiyyah.
Al-Shafi'iy, Muhammad ibn Idris. (1410H/1990M). *Al-Umm*. Beirut: Dar al-Ma'rifah.
Berita Harian. Selesai kes harta pusaka dalam tempoh kurang 7 hari. (22 September 2016). <https://www.bharian.com.my/node/195125>.
Fahd ibn Abd al-Rahman al-Yahya. (1428H). Al-Radd fi al-Fara'id fiqhan wa hisaban. *Al-Adl*. Bil 33.
Harian Metro. RM60 bilion harta pusaka tidak dituntut. (31 Januari 2016). <https://www.hmetro.com.my/node/111497>.
Ibn 'Abd al-Barr, Yusuf. (1421H/2000M). *Al-Istidhkar*. Beirut: Dar al-Kutub al-'Ilmiyyah.
Ibn 'Abidin, Muhammad Amin ibn 'Umar. (1412H/1992M). *Radd al-Muhtar 'Ala al-Durr al-Mukhtar*. Beirut: Dar al-Fikr.
Jabatan Wakaf, Zakat dan Haji, Jabatan Perdana Menteri. (2008). *Manual Pengurusan Tebus Pusaka*. Putrajaya: JAWHAR.
Jasni Sulong. (2008). Kedudukan Mazhab Syafi'i Dalam Amalan Pembahagian Pusaka dan Wasiat Islam di Malaysia. *Jurnal Syariah*. Jil 16, Bil 1.
Jumu'ah Muhammad Barrāj, (t.th). *Ahkām al-Mirāth fi al-Sharī'ah al-Islāmiyyah*. Ammān: Dār al-Fikr.
Khalid Ali Muhammad al-Najjar. (1433H/2012M). *Fara'id al-Sahabah fi al-Fara'id: Dirasah Fiqhiyyah Muqaranah*. Disertasi Sarjana (Tidak diterbitkan), Hebron University.
M. Salleh bin A. Hamid. 2001. *Pembahagian Harta Pusaka Menurut Islam*. Singapore: SAH Publication.
Mohd Khairy Kamarudin & Azwan Abdullah. (2016). Amalan Pembahagian Faraid di Malaysia. *Journal of Global Business and Social Entrepreneurship*. Vol 2, no 3.
Nasir Khadr Sulayman. (2009). Ahkam Radd al-Mawarith fi al-Fiqh al-Islamiyy wa al-Qanun al-Wad'iyy. *Majallah Jami'ah Tikrit li al-'Ulum al-Insaniyyah*. Vol 17, Bil 5.
Utusan Malaysia. Harta pusaka orang Islam tidak dituntut RM60 bilion. (14 Oktober 2016). <http://www.utusan.com.my/bisnes/korporat/harta-pusaka-orang-islam-tidak-dituntut-rm60-bilion-1.394655>.